

**BEDRYFSEKONOMIE STANDAARDGRAAD
BUSINESS ECONOMICS STANDARD GRADE**

NOVEMBER 2005

**MEMORANDUM VAN PUNTETOEKENNING
MEMORANDUM OF MARKING**

VRAAG / QUESTION 1

- 1.1.1 B
- 1.1.2 B
- 1.1.3 C
- 1.1.4 D
- 1.1.5 C
- 1.1.6 D
- 1.1.7 C
- 1.1.8 A
- 1.1.9 B
- 1.1.10 D

(10x3) [30]

1.2.1 Verantwoordelikheid /Responsibility

1.2.2 'n berig in die Cape Times oor Vodacom se bydrae tot sokker verskyn /
the Cape Times reports on Vodacom's contribution to soccer
(Kandidaat kan gedeelte skryf)

1.2.3 dissiplinerig / disciplinary action

1.2.4 handelsvoorraad / stock / tradingstock

1.2.5 korporasie vir openbare depositos / Corporation for public deposits/COD (5x2) [10]

1.3.1 eie kapitaal / own capital

1.3.2 versekerbare belang / insurable interest

1.3.3 prospektus / Prospectus

1.3.4 konglomeraat / conglomerate / samegestelde / Eksterne / External

1.3.5 geldmark / money market (credit) (Kredietmark) (5x2) [10]

VRAAG / QUESTION 2

- 2.1.1 (A) Eenmansaak / sole trader / sole properties
(B) Beslote korporasie / close corporation
(C) Publiek maatskappy / public company

(3)

- 2.1.2 Tien / ten NIL 1 – 10

(1)

- 2.1.3 Sewe / seven NIL 7 – Onbeperk

(1) [5]

- 2.2 Inhoud – Akte van oprigting / Contents – Memo of association

- Die naam ✓ van die maatskappy ✓ onderneming (klousule) / name of the company (clause)
- Die doel ✓ van die maatskappy ✓ onderneming / aim of the company
- ‘n Klousule wat bepaal dat die aanspreeklikheid van aandeelhouders beperk is / a clause stating that shareholders have a limited liability
- Die bedrag ✓ gemagdigde van die aandelekapitaal waarmee die maatskappy geregistreer gaan word / the amount of sharecapital with which the company will be registered
- Die ondertekening ✓ van die akte van ✓ oprigting / the signing of the Memorandum of association.
- Die wysiging ✓ van die document ✓ / the amendment of the document.

Enige / Any (4x2) [8]

- 2.3. Eenmansaak – Voordele / Sole trader – Advantages

- Relatief maklik om op te rig / Relative easy to establish
- Maklik om te bestuur / Easy to manage
- Maklik aanpas by veranderinge / Easy to adapt to changes
- Eienaar ontvang alle inkomste / Owner receives all income
- Maklik om te ontbind / Easy to dissolve
- Onderneming eenmalig belas / Enterprise taxed once
- Eienaar intens betrokke en toegewyd / Owner shows intense personal interest
(Eie belang moedig eienaar aan om tot koste van vermoë te werk)
- Moedig gesonde kompetisie aan / Encourage healthy competition
- goeie verhouding met klante / good relationship with customers
- veelsydige besigheidservaring / all-round experience

Enige / Any (5x2) [10]

/ all round experience

2.4. Kenmerke – BK / Characteristics – CC

- Een ✓ tot tien ✓ lede / One to ten members
- Afsonderlike regspersoonlikheid / separate legal entity
- Onbeperkte ✓ voortbestaan ✓ / unlimited continuity
- Lede ✓ het beperkte aanspreeklikheid ✓ / members have limited liability
- Besigheid ✓ betaal inkomstebelasting ✓ / Business pays income tax
- Bestuur deur lede (eienaars) / managed by owners
- Lede belang –persentasie / owners interest percentage
- Naam ✓ eindig BK ✓ / name ends CC
- Slegs natuurlike persone / only natural persons
- Eenvoudig om op te rig /
- stigtingsverklaring / easy to establish-founding
Statement.

Enige / Any (4x2) [8]

- 2.5. -Publiek maatskappy betaal maatskappy (primêre) belasting op winste ✓ en
sekondêre belasting op dividende ✓ wat verklaar word / Public company pays
tax on profits ✓ and Secondary tax on dividends ✓ declared.
- Die vennootskap betaal geen ✓ inkomstebelasting nie, vennote betaal in
persoonlike hoedanighede ✓ / Partners does not pay income tax but partners each pay
pay in their private capacity.

(2x2) [4]

/35/

VRAAG / QUESTION 3

3.1.1 produkresep / product mix

3.1.2 produklyn / product line

3.1.3 individuele handelsnaam / individual brand

3.1.4 familie handelsnaam / family brand

3.1.5 handelaarshandelsnaam / dealer brand (5x1) [5]

3.2.1 Spesialiteitsgoed / Speciality goods

3.2.2 Uitsoekgoed / Shopping goods / select goods

3.2.3 Geriefsgoed / Convenience goods [6]

3.3 Redes waarom 'n vervaardiger gebruik tussenpersone /
Reasons why manufacturer uses intermediary

- onvoldoende fondse / insufficient funds
- onvoldoende kennis / lack of knowledge
- kapitaal beter benut / use capital better
- nie genoeg verwante produkte / not enough related products
- geografiese verspreiding van teikenmark / geographically scattered market
- kan nie self nodige /bv. vervoer hulpdienste lewer nie /
cannot supply necessary auxiliary service.

Enige / Any (5x2) [10]

3.4 Voordele –Advertensie / Advantages – Advertising

- verhoog lewensstandaard / increases standard of living
- bevredig behoeftes / satisfies needs / behoeftebevrediging
- verhoog produksie / increases production / verkope (sales) / verseker
verspreiding (ensure distribution)
- vergemaklik verkoopstaak / facilitates work of sales staff
- verbeterde produk / improves products
- bou ondersteuning op / creates support (reminds the customer / herinner die klante)
- beskerm klante / protects customer.

Enige / Any (4x2) [8]

3.5 Voordele – Handelsmerke vir verbruiker / Advantages – Trademark for consumer

- identifikasie / uitkenning van produkte word vergemaklik /
- facilitates the identification of the product
- eenvormige / konstante kwaliteitstandaard word verseker /
- assures the consumer of uniform quality
- mate van beskerming ✓ word verleen leweransier bekend /
- offers a measure of protection known supplier
- waarborg onderdele maklik verkrygbaar is / spare parts can be obtained
- or guarantees service
- vinnige transaksies / hastens (quickens) purchases
- identifies supplies / identifiseer vervaardiger
- groter vryheid van keuse / greater freedom of choice
- aanleiding tot beter produkte / lead to improved products
- verseker diens / guarantee service
- waarsku verbruiker ten verkeerde aankope / warning consumer
- against wrong purchases

Enige / Any (3x2)

[6]

/35/

VRAAG / QUESTION 4

- 4.1.1 Kapitaalbegroting / Capital budget (2)
Kontantbegroting / Cash budget
- 4.1.2 Kontantbegroting / Cash budget (1)
- 4.1.3 Kontantbegroting / Cash budget (1)
- 4.1.4 Kapitaalbegroting / Capital budget (1) [5]

4.2 Pligte van kredietafdeling / Tasks of credit Dept

- ken kredietbeleid / know credit policy
- bepaal kredietrisiko / determine credit risks / kredietwaardigheid / credit worth
- toestaan van krediet / allocate credit
- bepaal kredietterme / determine terms of credit / kredietperk
- hou toesig oor klante / keep check on customers / klante nie krediet oorskryf
- uitstuur van rekkeninge / send out statements
- kontroleer kredietverkope / keep check
- credit sales
- opvolg van agterstallige rekeninge / follow –up arrear accounts
- staak toestaan van krediet / stop granting of credit
- op hoogte van veranderinge / keep track of changes

Enige / Any (5x2) [10]

4.3 Voordele van voldoende kontant / Advantages of sufficient cash

- skulde op vervaldatum betaal / to pay account on due date
- voordeel ✓ uit kortings ✓ / advantage of discount
- onverwagte winskanse / unexpected profit opportunities
- likiditeit belangrik / liquidity important
- buiness with high liquidity is respected by creditors and investors
- algehele doeltreffendheid / overall efficiency / bv. / example onvoorsiene omstandighede
- vergemaklik die taak van bestuur / management task easier
- laer pryse beding / lower prices is negotiated
- behou verkope / sales not lost
- favourable credit ✓ ✓ rating / gunstige kredietvoorwaardes (respek ✓ / respect)

Enige / Any (5x2) [10]

- 4.4.1 Getrouheidswaarborg / Fidelity insurance
- 4.4.2 Stormskade / Storm damage
- 4.4.3 Ongevalle of Werkiedeskadeloosstelling / Workmen's compensation [6]
- 4.5 Nadele van voorraadvorming / Disadvantages of stockpiling
- meer finansiering benodig / more financing✓ needed ✓
 - hoe versekering – en opbergkoste / increased insurance and storage cost
 - veroudering van voorraad / stock obsolescence / outdated
 - groot bedrae kapitaal opgesluit in voorraad / large amounts of capital involved in staat
 - verliese as gevolg van beskadiging / loses due to damage
 - pryskommelings / price fluctuation
 - stoorkoste hoog / storage cost high

Enige / Any (2x2) [4]

/35/

VRAAG / QUESTION 5

- 5.1.1 massaproduksie / ononderbroke / mass production / uninterrupted / continues
- 5.1.2 bondelproduksie (reeks/lot) / batch production
- produksie op bestelling (stuk/enkel) / jobbing (production/unit on order) (2) [3]
- 5.2 metodestudie / enkel produksie / unit production / method study
- werksmeting / work measurement [2]
- 5.3 Grondbeginsels – fabrieksuitleg / Basic principles –factory layout
integrasie / integration
- die hele stelsel moet as ‘n doeltreffende eenheid funksioneer /
the whole system must work together smoothly as an efficient unit
- minimum afstande grondstowwe en onvoltooide produkte oor kortste
moontlike afstand beweeg / minimum distance raw materials and
work –in – progress must move shortest possible distance
- doeltreffende vloei – free flow / efficient flow
- werksaamhede in een rigting vloei / operations must flow (free flow) in
one general direction
- doeltreffende (ekonomiese) ✓ gebruik van ruimte ✓ / efficient use of space /
economical capacity utilisation
- veiligheid ✓ (tevredenheid en veiligheid) en gerief ✓ van werkers / safety and
comfort of workers / satisfaction and safety of workforce
- aanpasbaarheid ✓ en buigsaamheid ✓ / adaptability and flexibility
Enige / Any (5x2) [10]
- 5.4 Voordele van massaproduksie / Advantages of mass production
- goedere word geproduseer teen 'n lae eenheidskoste/
lower cost per unit
- Lae voorraadhoudingskoste per eenheid / low stockholding cost per unit
- laer voorraadvlakke gehandhaaf / lower stock level
- werkers raak gou behendig / workers may become skilled quickly
- toerusting en arbeid kan met minimum ledige tyd benut word /
labour can be utilized to the best advantage with the minimum loss of time
- beter produksiebeheer is moontlik / better production control is possible
- standardisering lei tot verlaagde produksiekoste / standardization leads to reduce
- production cost
- beperkte hantering van voorraad / limited handling of stock
- verhoog /increase
- verhoogde kwaliteit / improve quality

Enige / Any (4x2) [10]

5.5 Voordele van kwaliteitbeheer / Advantages of quality control

- klante verseker van standaard / customers assured of standard
- motiveer werkers / motivate workers
- basis vir aansporingslone / basis for bonus
- uitskot verminder / reduces rejects
- verbeterde produkontwerp / improve product design

Enige / Any (4x2) [8]

5.6 Aspekte wat belang is by produksiebeheer / Aspects which are of importance to production control

- Vergelyk werklike produksie / compare actual production
- Met geplande produksie / to planned production
- Bepaal oorsake van afwykings / determine reasons for variances
- Tref korrektiewe maatreels / initiate corrective action.
- Persoon in gesagsposisie vergewis – afdeling op regte koers /
person in managerial position ensure – department on right track
kwantiteit / quantity
gehalte / quality
koste / cost

Enige / Any (2x2) [4]

VRAAG / QUESTION 6

6.1.1 Onwaar / false

6.1.2 Waar / true

6.1.3 Waar / true

6.1.4 Waar / True

6.1.5 Onwaar / false (5x1) [5]

6.2 Nadele – vennootskap / disadvantages – partnership

- Vennote ✓ onbeperkte ✓ aanspraaklikheid / partners unlimited liability/ gesamentlik en afsonderlik
- beperkte voortbestaan / limited lifespan / kontinuiteit
- beperkte kapitaal / limited capital
- vennote is agente ✓ en bind ander / partners are agents and others
- stadige besluitneming / slow decisions

Enige / Any (5x2) [10]

6.3 Voordele – publiek maatskappy / advantages – public company

- is regspersoon / is legal entity
- bestuur onafhanklik van houers / management independently from shareholders
- beperkte aanspreeklikheid / limited liability to shareholders
- onbeperkte voortbestaan / unlimited continuity
- grootbedrae kapitaal / large amount of capital
- aandeel vryelik verhandelbaar / shares freely transferable
- mag effektebeurs genoteer word / may be listed on stock exchange
- geskikte direkteure kan aangewys word / suitable directors can be appointed

Enige / Any (5x2) [10]

6.4 Vereistes – bestuursinligtingstelsel / requirements – management information system

adaptability

- **aanpasbaarheid**
- = stelsel maklik aanpasbaar wees by veranderde omstandighede / system that can easily adapt to changing circumstances

- **relevansie / geskiktheid**

relevance

- = inligting moet geskik en op datum wees / information must be suited and up –to date
- **koste** **costs**
- = kostedoeltreffende stelsel ontwikkel word / costs effective system must be developed
- tydigheid** **timeliness**
- = inligting beskikbaar wanneer benodig word / information must be available when needed
- **akkuraatheid** **accuracy**
- = inligting moet betroubaar wees / information must be reliable
- **eenvoud** **simplicity**
- = stelsel moet eenvoudig wees / system must be simple

Enige / Any (5x2) [10]

VRAAG / QUESTION 7

7.1.1 Delegering / delegation

7.1.2 Kommunikasie / communication

7.1.3 Besluitneming / decision – making

7.1.4 Dissiplinerings / disciplinary action

7.1.5 Motivering / motivation (5x1) [5]

7.2 (A) Top vlak / top level / hoë / high

(B) Middel vlak / middle level

(C) Laer vlak / lower level / eerste lyn / first line grondvlak [6]

7.3 Beginsels-beplanning / principles of planning

= soort plan / type of plan

= tydshorison / time horizon

= beplanninghulpmiddels / planning aids

= moet realisties wees en uitvoerbaar / must be realistic and feasible

= buigsaam, aanspaar / flexible, adaptable

= skriftelik / in writing

= gekommunikeer word / communicated to all

= wetenskaplik / scientific

= omskrywe doel / define purpose

= realisties / realistic and feasible

= duidelik en eenvoudig / clear and simple

= middel tot doen en nie doel opsigself / means to an end and not end in itself.

Enige/Any (6x2) [12]

7.4. Nadele – lyn organisasie / disadvantages – line organization

-matigheid neem af soos die onderneming groei / effectiveness decreases as the

-organization grows

-bestuurders word oorlaai / managers are loaded

-vertragings a.g.v, inligting en besluite wat meer tyd neem / delays due to time used

-in giving information and making decisions

-geen spesialiste / no specialist

-probleme as bestuurders onderneming verlaat / problems when managers leave the

-organization

-managers are restricted by red tape / bestuurders beperk deur rompslomp

-struktuur is ondoeltreffend in groot ondernemings / does not work in big organisations

-bestuurders nie afgewasse in hul taak / managers not qualify for their tasks.

Enige / Any (4x2) [8]

7.5 Kosteverwante inligting –verbruiker belangrik / production cost - importance to consumer

- is basis van verkoopprijs wat bepaal watter gedeelte van verbruiker se beperkte
- middele aangewend moet word / basis of selling price which determine how much of a consumer's will go towards a need
- doeltreffende kostebeheer bevoordeel ook verbruiker deur laer pryse / effective cost control will also benefit consumer through lower prices
- verkoopprijs dien as basis vir verbruikerskeuse/ selling prices are a means by which consumers choose between products
- onbeperkte behoeftes, beperkte bronne middele / unlimited needs
- want to pay less / limited resources cost control
- competitive prices of substitute products
- aanvaar praktiese antwoorde / accept practical answers.
- is basis vir verkoopprijs / is basis for selling price.

Enige / Any (2x2) [4]

VRAAG / QUESTION 8

- 8.1.1 Nie –stemdraende aandele / Non –voting shares/Voorwaandele/Preference shares / Voortkeuraandele / Preference shares
- 8.1.2 Bonusaandeel / Bonus shares
- 8.1.3 Veranderlike Omskepbare (voorkeur) aandele / Convertible (preference) shares
- 8.1.4 Gewone aandele / Ordinary shares
- 8.1.5 Kumulatiewe voorkeuraandele / Cumulative preference shares

(5x1) [5]

8.2.1 Transaksie motief / Transaction motive

- kontant beskikbaar om voorsiening te maak vir wanneer kontant invloei te min is vir behoefte aan uit vloei / cash must be available to provide when cash flowing into is less than cash needed for payments of business
- kontant moet beskikbaar wees om bedryfsuitgawes te vereffen / current expenses must be settled
- bedryfsuitgawes tot voordeel van onderneming betaal / current expenses be settled to advantage of business to settle daily transactions / betaal daaglikse uitgawes

(2x2) [4]

8.2.3 Voorsorgmotief / Precautionary motive

- bedrag moet beskikbaar wees vir onvoorsiene omstandighede aanvaar voorbeeld/ amount must be – available for unforeseen circumstances – accept example
- byvoorbeeld vir onverwagte uitbreiding in vraag / an example is unexpected increase in demand
- veiligheids –of bufferbedrag / safety or buffer amount must be available

(2x2) [4]

8.3 Voordele van versekering / Advantages of insurance

- beperk geldelik verlies / limits financial loses
- verleen gemoedrus / gives peace of mind
- volle aandag aan onderneming wy / full attention to business
- polis dien as sekuriteit vir lening / policy used as security
- werknemers kan voorsiening maak / employees make certain provision
- voorsiening maak vir afhanklikes / provides for dependants
- verpligte besparings / compulsory savings
- leen op versekering / loan against policy

Enige / Any (3x2) [6]

8.4 Funksie – Suid-Afrikaanse Reserwebank / services – South African Reserve Bank

- Uitgifte van munte / issues coins
- alleenreg om banknote uit te reik / sole right to issue banknotes
- bankier van staat / acting as banker to government
- verrenkening en afhandeling van transaksies tussen banke / clearance and settlement of interbank claims
- bankier van ander bankinstellings / acting as bank to other institutions
- bewaarder van goud – en buitelandse valuta-reserwes/ custodian of gold and foreign reserves
- herverdiskonteringsbank en uitlener in laaste instansie / acting as bank of rediscount and lender of last resort
- betrokkenheid by ope mark transaksies / engagement in open – market operations
- toesig oor buitelandse bedrywighede van ander banker / supervision of banks 's foreign activities
- versameling, prossessering en interpretasie van ekonomiese statistiek/ collecting, processing and interpreting economic statistics
- formulering en toepassing van monedere en wisselkoersbeleid / formulation and implementation of monetary and exchange rate policies
- bewaar van kontant / reserve – custodian of cash reserves

Enige / Any (8x2) [16]

VRAAG / QUESTION 9

9.1.1	J	Diens / service	
9.1.2	H	Kaleidoskopies	
9.1.3	A	Handelsmerk / trademark	
9.1.4	I	Kontantkorting /	
9.1.5	F	Inruiltoegewing /	(5x1) [5]

9.2 Vereistes vir - goeie advertensie / requirements – good advertisement

- moet aandag trek / must attract attention
- moet belangstelling wek / must arouse interest
- moet begeerte laat onstaan om artikel te besit / create desire for possession of article
- moet optrede lei / must lead to action

Accept also :

- hoofopskrif/headline
- illustrasies/illustrations
- lyfkopie/body copy
- logo/slogan/sign

(3x2) [6]

9.3 Vyf onetiese praktyke / five unethical practices

- misleidende reklame / misleading advertising
- skynbehoefte / false needs
- kulturele besoedeling / cultural pollution
- vals inligting / false information
- kritiseer mededingers / criticism of competitors
- swak smaak / poor taste
- emosionele beïnvloeding / emotional influence
- misleidende aansprake / misleading claims
- misbruik van kinders / misuse of children

Enige / Any (5x2) [10]

9.4 Sewe funksie van SABS / Seven functions of SABS

- hulp aan private ondernemings oor standaarde / renders assistance to private undertakings in respect of standardisation
- beheer standaardmerke / controls use of standard mark
- verskaf fasiliteit vir toetsing / supplies facilities for testing
- verleen hulp aan staat oor standaarde / assist government in respect of standardisation
- voorsien inligting oor standaarde / source of information in respect of standardisation
- ondersteun kwaliteitsverenigings / supports quality associations
- bepaal standaarde van ingevoerde goedere / determines standards of imported products
- stel spesifikasie op / drafts specifications
- doen aanbevelings oor standaarde / makes recommendations in respect of standardisation
- dienste aan uitvoerders / services to exporters
- bied lysskema / offers listing schemes
- bied besendigskeuringskema aan / offers consignment inspection – schemes
- bied opleiding / offers training
- skakel nou met buiteland / in close contact with other countries

Enige / Any (7x2) [14]

/35/